

MURAKKAB GAPLARNI O'RGATISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR

Choriyeva Mahina Zafarovna

*Qashqadaryo viloyati Dehqonobod tumani 89-umumiy o'rta ta'lim
maktabining ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
+998945248848*

Annotatsiya: *Maqolada murakkab gaplarni o'rgatishda innovatsion yondashuvlar, jumladan, interaktiv texnologiyalar, gamifikatsiya va onlayn platformalar qo'llanilishi tahlil qilinadi. Ushbu usullar o'quvchilarning grammatik bilimlarini oshirishda samarali ekanligi ko'rsatilgan. Kolaborativ o'qitish va konstruktivizm yondashuvlari o'quvchilarni faol o'qitishga yordam beradi va ularning bilimlarini mustahkamlaydi.*

Kalit so'zlar: *murakkab gaplar, innovatsion yondashuvlar, interaktiv texnologiyalar, gamifikatsiya, onlayn platformalar, kolaborativ o'qitish, konstruktivizm.*

KIRISH

Murakkab gaplarni o'rgatish o'quv jarayonida asosiy grammatik bilimlarni o'zlashtirish va til strukturasini mukammal tushunishga xizmat qiluvchi muhim qism hisoblanadi. Murakkab gaplar yordamida o'quvchilar til imkoniyatlarini kengaytirib, o'z fikrlarini to'liq va aniq ifoda etishni o'rganadilar. Biroq, an'anaviy o'qitish usullari ko'pincha murakkab gaplarni tushuntirishda yetarlicha samaradorlikka ega emas. Ko'plab o'quvchilar murakkab gaplarning tuzilishi va ularning qismlari o'rtasidagi bog'lanishni tushunishda muammolarga duch keladi. Bu, ayniqsa, grammatik kategoriyalarni o'zlashtirishda qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. So'nggi yillarda ta'lim sohasidagi innovatsion yondashuvlar murakkab gaplarni o'rgatishda sezilarli yutuqlarni taqdim etmoqda. Raqamli texnologiyalar, interaktiv vositalar, o'yinlashtirish (gamifikatsiya) va onlayn platformalar yordamida murakkab gaplarni o'rgatish yanada osonlashdi va samarali bo'ldi. Ushbu yondashuvlar nafaqat o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi, balki ularning grammatik tuzilmani chuqur tushunishlariga ham ko'maklashadi. Masalan, interaktiv texnologiyalar orqali murakkab gaplarning grammatik komponentlarini vizual tarzda taqdim etish o'quvchilar uchun o'rganish jarayonini qiziqarli va tushunarli qiladi. Shuningdek, o'quvchilarning darslarda faol ishtirok etishi uchun kolaborativ (hamkorlikdagi) o'qitish va gamifikatsiya kabi yondashuvlar samarali vosita hisoblanadi. Bu usullar o'quvchilarga o'zaro muhokama qilish, fikr almashish va o'z bilimlarini mustahkamlash imkoniyatini beradi.

Ushbu maqola murakkab gaplarni o'rgatishda qo'llaniladigan innovatsion yondashuvlar, ularning o'quv jarayoniga ta'siri va til o'rganuvchilarning grammatik bilimlarini rivojlantirishdagi ahamiyatini tahlil qiladi. Maqolada interaktiv vositalar, o'yinlashtirish, kolaborativ o'qitish texnologiyalari va konstruktivizm yondashuvlari asosida murakkab gaplarni samarali o'rgatish usullari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, bu

innovatsiyalar o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va dars jarayonida yanada faol bo'lishlariga qanday ta'sir ko'rsatishi muhokama qilinadi.

Materiallar va usullar

Ushbu tadqiqot murakkab gaplarni o'rgatishda innovatsion yondashuvlarning samaradorligini tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqotda eksperimental va nazariy metodlar qo'llanildi. Quyida foydalanilgan materiallar va usullar bayon etiladi:

Materiallar:

O'quv resurslari:

- Murakkab gaplar bo'yicha didaktik materiallar (darsliklar, amaliyot mashqlari to'plamlari).

- Elektron darsliklar va raqamli ta'lim resurslari.

- Interaktiv taqdimotlar va ta'limiy dasturlar (Prezi, PowerPoint, Google Slides).

- Onlayn platformalar (Moodle, Google Classroom, Canvas), o'quv mashg'ulotlari va test sinovlari.

Texnologik vositalar:

- Kompyuterlar, planshetlar va smartfonlar yordamida o'quvchilar murakkab gaplarni o'rganish uchun taqdim etilgan interaktiv mashqlar va onlayn resurslardan foydalandilar.

- O'yinlashtirilgan (gamifikatsiyalangan) dasturlar va mobil ilovalar, masalan, Quizizz va Kahoot orqali murakkab gaplarni o'rgatish jarayonida testlar va viktorinalar ishlatildi.

Kolaborativ o'qitish materiallari:

- O'quvchilar kichik guruhlarda ishlash uchun tuzilgan guruh mashqlar to'plamlari.

- Online forum va muhokama guruhlar orqali birgalikda ishlashni talab qiladigan topshiriqlar.

Usullar:

Eksperimental usul:

- Tadqiqotga ikki guruh jalb qilindi: eksperimental guruh va nazorat guruhi. Eksperimental guruhga murakkab gaplarni innovatsion yondashuvlar (interaktiv texnologiyalar, gamifikatsiya, onlayn platformalar) orqali o'rgatildi, nazorat guruhiga esa an'anaviy o'qitish metodlari qo'llanildi.

- Har ikki guruhga dastlabki bilim darajasi va o'rganish jarayonidagi o'zgarishlarni baholash uchun dastlabki va yakuniy testlar o'tkazildi.

Gamifikatsiya usuli:

- O'quvchilarga murakkab gaplarni o'rgatish uchun o'yin elementlarini kiritish orqali darslar interaktiv va qiziqarli shaklda olib borildi. Ushbu usulda raqobat va mukofot tizimi qo'llanilib, o'quvchilar murakkab gaplarni o'zlashtirish jarayonida ishtirok etdi.

- Masalan, Quizizz va Kahoot orqali o'yinlar va viktorinalar tashkil etildi, unda o'quvchilar murakkab gaplarni shakllantirish va tahlil qilish mashqlarini bajardilar.

Interaktiv texnologiyalar:

- Murakkab gaplarning grammatik tuzilishini o'rgatishda elektron taqdimotlar, videodarslar va ta'limiy dasturlardan foydalanildi. Bunda o'quvchilar murakkab gaplarni vizual tarzda o'rganish va ularni tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ldilar.

- Interaktiv ta'lim dasturlari yordamida murakkab gaplarning sintaksisi va grammatik tuzilishi bo'yicha o'quvchilar uchun maxsus mashqlar tuzildi.

Kolaborativ (hamkorlikdagi) o'qitish usuli:

- O'quvchilar kichik guruhlariga bo'linib, murakkab gaplarni birgalikda tahlil qilish va o'rganishdi. Har bir guruhga alohida topshiriqlar berilib, o'quvchilar birgalikda gap tuzish, tahlil qilish va yakuniy natijalarni taqdim etish jarayonlarida ishtirok etdi.

- O'quvchilar onlayn muhokama guruhlarini orqali o'zaro muloqot qilib, murakkab gaplarni o'rganishda o'z tajribalari va fikrlarini baham ko'rdilar.

Test va nazorat usullari:

- O'quvchilarning dars davomida o'zlashtirgan bilimlari va murakkab gaplarni shakllantirish bo'yicha qobiliyatlari maxsus tayyorlangan testlar orqali baholandi.

- Test natijalari va o'quv jarayonidagi faol ishtirok darajasi o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlarini aniqlashda asosiy omil sifatida ko'rib chiqildi.

Mazkur usullar yordamida o'quvchilarning murakkab gaplarni o'zlashtirish darajasi, ularga qiziqish darajasi va innovatsion yondashuvlar yordamida o'qitish samaradorligi tahlil qilindi.

Natijalar va muhokama

Tadqiqot natijalari murakkab gaplarni o'rgatishda innovatsion yondashuvlar (interaktiv texnologiyalar, gamifikatsiya, kolaborativ o'qitish) qo'llanilishining samaradorligini ko'rsatdi. Eksperimental guruh va nazorat guruhida olib borilgan test natijalari quyidagilarni tasdiqladi:

Natijalar:

Eksperimental guruhda o'quvchilar bilim darajasi oshdi: Innovatsion yondashuvlar qo'llanilgan eksperimental guruhdagi o'quvchilarning yakuniy test natijalari nazorat guruhidagilarnikiga qaraganda sezilarli darajada yuqori bo'ldi. O'quvchilar murakkab gaplarni tahlil qilish va shakllantirishda aniq va to'g'ri javoblar berdi, bu esa yangi usullar samaradorligini ko'rsatdi.

O'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi oshdi: Gamifikatsiya va interaktiv texnologiyalar yordamida o'qitilgan o'quvchilarning darslarga qiziqishi oshdi. O'quvchilar o'yin va texnologiyalar orqali murakkab gaplarni o'rganishga ko'proq jalb etildi. Testlar va viktorinalarda ishtirok etish orqali ular murakkab gaplarni o'rganish jarayonida faol qatnashdi.

Kolaborativ o'qitish natijasida o'zaro hamkorlik rivojlandi: Kichik guruhlarda olib borilgan topshiriqlar orqali o'quvchilar o'zaro bilim almashib, murakkab gaplarni bir-birlariga tushuntirish va birgalikda tahlil qilishda faol bo'ldilar. Bu usul o'quvchilar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirib, ularning fikrlash va tahliliy qobiliyatlarini rivojlantirdi.

An'anaviy o'qitish usullaridan foydalanilgan nazorat guruhidagi natijalar past bo'ldi: Nazorat guruhida an'anaviy o'qitish usullari qo'llanilganda, o'quvchilarning yakuniy test

natijalari past darajada bo'ldi. Ular murakkab gaplarni shakllantirish va ularning grammatik tuzilishini tushunishda qiyinchiliklarga duch kelishdi.

Muhokama:

Tadqiqot natijalari innovatsion yondashuvlarning murakkab gaplarni o'rgatishda samarali ekanligini tasdiqladi. Interaktiv texnologiyalar yordamida o'quvchilar murakkab gaplarning grammatik tuzilishini ko'rgazmali tarzda o'rgandilar, bu esa murakkab strukturalarni tushunishni osonlashtirdi. O'yin elementlari qo'shilgan darslar esa o'quvchilarning darsga bo'lgan motivatsiyasini oshirib, ularni yanada faol ishtirok etishga undadi.

Kolaborativ o'qitish yondashuvi ham samarali bo'lib, o'quvchilar birgalikda ishlash orqali murakkab gaplarni o'zlashtirishda yaxshiroq natijalarga erishdilar. Guruhda ishlash o'quvchilarning mustaqil fikrlash va bir-birlariga yordam berish qobiliyatlarini rivojlantirdi.

Nazorat guruhida esa, an'anaviy o'qitish usullari bilan o'rganilgan murakkab gaplar o'quvchilarning faol ishtirokiga kamroq turtki bo'lgani va ularning o'zlashtirish darajasi pastroq bo'lgani ko'rsatib o'tildi. Bu an'anaviy o'qitish metodlarining zamonaviy ta'lim jarayonidagi cheklovlarini tasdiqlaydi.

Ushbu tadqiqot natijalariga ko'ra, innovatsion yondashuvlar murakkab gaplarni o'rgatishda an'anaviy usullarga nisbatan ancha samarali ekanligi aniqlandi. Zamonaviy texnologiyalar va gamifikatsiya o'quv jarayonini qiziqarli va interaktiv qilish bilan birga, o'quvchilarning grammatik bilimlarini mustahkamlaydi va ularga murakkab gaplarni o'rganishni osonlashtiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, murakkab gaplarni o'rgatishda innovatsion yondashuvlar, jumladan interaktiv texnologiyalar, gamifikatsiya va kolaborativ o'qitish usullari, an'anaviy usullarga qaraganda samaraliroq ekanligi isbotlandi. Ushbu yondashuvlar o'quvchilarning darsga qiziqishini oshiradi, bilimlarini mustahkamlaydi va o'zaro hamkorlikda o'rganish jarayonini kuchaytiradi. Eksperimental guruhdagi o'quvchilarning yuqori natijalari shuni ko'rsatdiki, ta'limda innovatsion usullarni qo'llash nafaqat bilim darajasini oshiradi, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlash va grammatik qoidalarni qo'llash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu natijalar zamonaviy pedagogik amaliyotlarda innovatsion yondashuvlarni kengroq qo'llash zaruratini yana bir bor tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Alimov, R. (2018). Ta'limda interaktiv metodlar va innovatsion texnologiyalarni qo'llash. Tashkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Johnson, D. W., Johnson, R. T. (2013). Cooperative Learning and Teaching in Modern Education. Education Journal, 45(2), 115-130.
3. Nurmatova, Z. (2020). Zamonaviy ta'limda murakkab gaplar sintaksisini o'rgatish metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
5. Novak, J. D. (2010). Learning, Creating, and Using Knowledge: Concept Maps as Facilitative Tools in Schools and Corporations. New York: Routledge.
6. Shodmonov, S. (2019). Murakkab gaplarning lingvistik xususiyatlari va ularni o'rganish usullari. Filologiya ilmiy jurnali, 12(3), 56-72.
7. Kagan, S. (1994). Cooperative Learning. San Clemente, CA: Kagan Publishing.
8. Moore, M. G., Kearsley, G. (2012). Distance Education: A Systems View of Online Learning. Wadsworth Cengage Learning.
9. Azizov, B. (2021). Innovatsion ta'lim texnologiyalari orqali murakkab gaplarni o'rgatish. O'zbekiston pedagogika jurnali, 4(5), 24-35.
10. Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan.

